

POSUDEK OPONENTKY RIGORÓZNÍ PRÁCE

Petr MAREŠ (ed.), *Korespondence Albrechta Pětipeského z Chýš a Egerberku z let 1570 – 1596*, Prameny k českým dějinám 16.–18. století, řada B, sv. VI, České Budějovice 2015

Jako rigorózní práce je předložena edice korespondence rytíře Albrechta z rodu Pětipeských z Chýš a Egerberku, která je rozšířením diplomové práce obhájené na ÚČD FF UK v Praze roku 2006. Pozornost je zaměřena na šlechtice, který nevybočoval z prostředí běžné nižší šlechty angažované na krajské úrovni, která se na sklonku 16. století mnohdy zapojila do válčení na turecké frontě. Stejný byl i osud Albrechta, jehož život vyhasl na tureckém bojišti u Jageru v říjnu 1596. Edice korespondence tohoto šlechtice, stejně jako detailní popis jeho života, je proto zajímavým svědectvím a jakýmsi modelem podobných rytířských osudů v předbělohorské době.

Dochovaná korespondence Albrechta Pětipeského z Chýš a Egerberku patří k unikátním archivním souborům a lze vítat její kritickou edici. Důležité je zejména to, že se podařilo díky edičnímu úsilí P. Mareše a jeho následovníka M. Žitného vydat celkem téměř 1800 dochovaných dokumentů ke dvěma generacím rodu Pětipeských (J. Živný se zaměřil na Václava Šťastného Pětipeského z Chýš a Egerberku, Albrechtova syna, a ve dvoudílné edici zpřístupnil více než 1 200 dokumentů). Rozhodně přitom nejde jen o kvantitu, ale především o spektrum problematiky související s životem drobné šlechty, jehož zachycení v dobových pramenech v takové tematické šíři je pro historiky vsutku výjimečné.

Předložená publikace je pojatá jako moderní edice, kterou uvádí kapitoly věnované životu hlavního aktéra, jeho rodiny a nejbližšího okolí. P. Mareš popisuje historii rodu, která je doložena od 13. století. Zaměřuje se na období sklonku 15. a 16. století v souvislosti s doloženými přímými předky Albrechta Pětipeského, především jeho rodiči a sourozenci. Největší pozornost je věnována jeho bratrům, především staršímu Václavovi, který byl aktivní ve veřejném a politickém životě a prosadil se i jako voják ve službách habsburských panovníků. Genealogická bádání P. Mareš podepřel především rozbořem dochovaných deskových vkladů. Konstatuje, že Albrechtova rodina patřila mezi manskou protestantskou šlechtu, řadící se do okruhu Jednoty bratrské.

V rámci líčení života samotného Albrechta Pětipeského si P. Mareš všímá důležitých životních předělů. Patří mezi ně především sňatek s Barborou Hrušovskou z Hrušova, který je líčen v kontextu dobových rituálů a postupů spojených se šlechtickou svatbou. Detailnější informace o průběhu manželství a roli Doroty v životě jejího manžela však prameny, včetně analyzované korespondence, neuvádějí. Známych je celkem pět dětí z tohoto svazku, z nichž se čtyři sourozenci dožili dospělosti. Nejstarší syn Šťastný Václav byl otcovým pokračovatelem a také pisatelem již zmíněné M. Žitným vydané korespondence. Jeho potence k důkladně vedené písemné agendě byla nepochybně výsledkem otcova důrazu na vzdělání, které zachytil P. Mareš v korespondenci (s. 21–22). Cenu vzdělání Albrecht patrně pochopil ve službách arciknížete Ferdinanda Tyrolského ve funkci stolníka. Detailní pozornost je pak věnována Albrechtovu majetkovému zázemí, které začal budovat poté, co se rozhodl opustit dvorskou službu a usadil se. Mareš popisuje snahy Albrechta vybudovat odpovídající rodové zázemí, což se mu nakonec podařilo koupí panství Byšice, kde patrně budoval hospodářské zázemí. S ohledem na nejasnosti kolem podoby šlechtického sídla v Byšicích lze doporučit

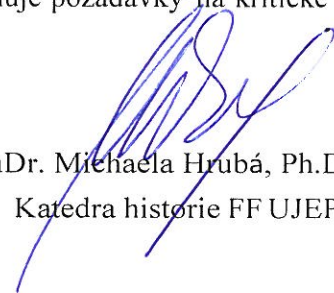
autorovi výsledky podrobného průzkumu (Olga NOVOSADOVÁ, Miroslava BAŠTOVÁ, Dobroslav LÍBAL, Zámek Byšice. Stavebně historický průzkum. Nepublikovaný strojopis SÚRPMO, Praha 1976). K dějinám městečka Byšic, jehož fungování a charakter krátce popisuje, mohl využít např. alespoň stručnou práci Jaroslav ŠULC, *Dějiny Byšic I. Byšice ve středověku a raném novověku*, Mělník 2008 či pojednání stejného autora *Poddanské městečko Byšice v raném novověku: vrchnostenské podnikání, sociální struktura a urbanistický vývoj*, *Confluens* 7, 2010, s. 111 – 153. Jako patrně dobrý hospodář, se pokusil své statky v rámci Boleslavského kraje rozšířit koupí Horních Přívor a Bosyně. Do jeho hospodářské činnosti pak P. Mareš řadí i benefity spojené s výnosy jeho poručnické správy (s. 40-44), což je věc poněkud sporná. Poručnictví a jeho výkon nicméně jistě náleží do podstatných činností šlechtice, které ho začleňují do sociálních vazeb a sítí, jež mohly hrát podstatnou roli v jeho společenském statusu. Na něm se pochopitelně podílela zejména angažovanost v královských a zemských službách, které je věnována rozsáhlá třetí kapitola. Zajímavé je Albrechtovo angažmá jako krajského hejtmána Boleslavského kraje a především jako dlouholetého výběrčího posudného. Tuto funkci P. Mareš detailně popisuje, ovšem bez podrobnější přímé vazby na Albrechtovu působnost v ní, což je škoda (k posudnému a jeho výběru mohly být využity i poznatky J. Janáčka, který této problematice podrobně věnoval). Za nejvýraznější stopu Albrechta v dějinách lze pak považovat jeho působení v protitureckých taženích.

K vylíčení Albrechtova života využil P. Mareš jistě legitimního způsobu, v němž nebere v úvahu pouze chronologické hledisko, ale člení toto pojednání do kapitol o rodinném zázemí, majetku a veřejném a politickém životě. Barvitější obraz života by mohl vzniknout výraznějším propojením těchto kapitol (návaznost odchodu z dvorské služby a sňatku, budování rodového sídla a majetku v návaznosti na působení v úřadech a zemských službách atd.).

V rámci čtvrté části edice je popsán vlastní fond korespondence Albrechta Pětipeského, jeho historie a uložení. Pozornost je věnována i dalším fondům, kde autor dohledával komplementární archivní materiál (ten však není součástí edice). Komentováno je také dosavadní využití písemností rodu Pětipeských. Pro všechny uživatele edice je podstatný přehled edičních zásad, který vychází z všeobecně užívaných pravidel vydaných Ivanem Šťovíčkem a kolektivem v roce 2002. Autor – editor podrobně rozepisuje způsob správně použité transkripce českých textů, které převažují, a pouze konstatuje transliteraci u textů německých a latinských. Ediční přístup je dle mého názoru odpovídající způsobu moderních edic. V závěru této části práce je pod názvem „Přehledy“ s krátkým komentářem uveden chronologický přehled písemností s tabulkou k jejich zastoupení v jednotlivých letech a tabulkou zastoupení jednotlivých druhů dokumentů. S naprostou převahou jsou dochovány listy, kde Albrecht vystupuje jako příjemce. Za vlastní editované texty jsou řazeny další nezbytné části moderní edice, včetně pečlivě zhotoveného jmenného, místního a věcného rejstříku. K edici je připojeno 16 převážně obrazových příloh, jejich součástí je i rodokmen Pětipeských (autor F. Koreš).

Editované listy jsou velmi zajímavým dokladem o fungování drobné šlechty v rámci krajské zprávy, s ohledem na roli Albrechta Pětipeského v rámci výběru posudného, bych ráda položila otázku: lze detailněji objasnit roli Albrechta Pětipeského v tomto procesu, co mu přinesla tato funkce, znamenala něco podstatného pro jeho rozpočet a hospodářské aktivity vůbec? Jaká byla tedy role podobných postů v životě předbělohorských rytířů? S ohledem na náboženskou příslušnost rodu, dobu vzniku korespondence a také doložený kontakt s některými významnými šlechtici, kteří měli podíl na vzniku tzv. České konfese, se též nabízí dotaz, jaká je vypovídací hodnota analyzovaných listů pro interpretaci náboženských poměrů v posledním čtvrtstoletí 16. století?

Závěrem mohu konstatovat, že předloženou práci, která splňuje požadavky na kritické edice, doporučuji k obhajobě.

Doc. PhDr. Michaela Hrubá, Ph.D.
Katedra historie FF UJEP

V Ústí nad Labem 30. dubna 2017